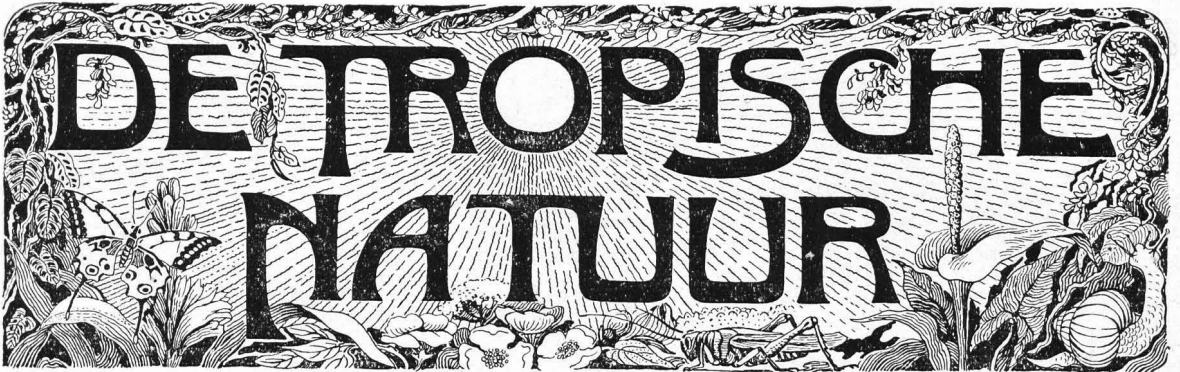

37

Redactie:

C. A. BACKER, *Buitenzorg.*
 A. J. KOENS, *Mr.-Cornelis.*
 D. DE VISSER SMITS, *Weltevreden.*

Adres der Redactie:

D. DE VISSER SMITS, *Zuiderweg 12,*
Weltevreden.

Levend en Dood Materiaal:

C. A. BACKER, Herbarium, *Buitenzorg.*

Vaste Medewerkers:

H. A. CLERX.
 Dr. Z. KAMERLING.
 Dr. J. C. KONINGSBERGER.
 Dr. W. DOCTERS VAN LEEUWEN.
 P. A. OUWENS.
 F. WEEHUIZEN.
 J. W. A. VAN WELSE.

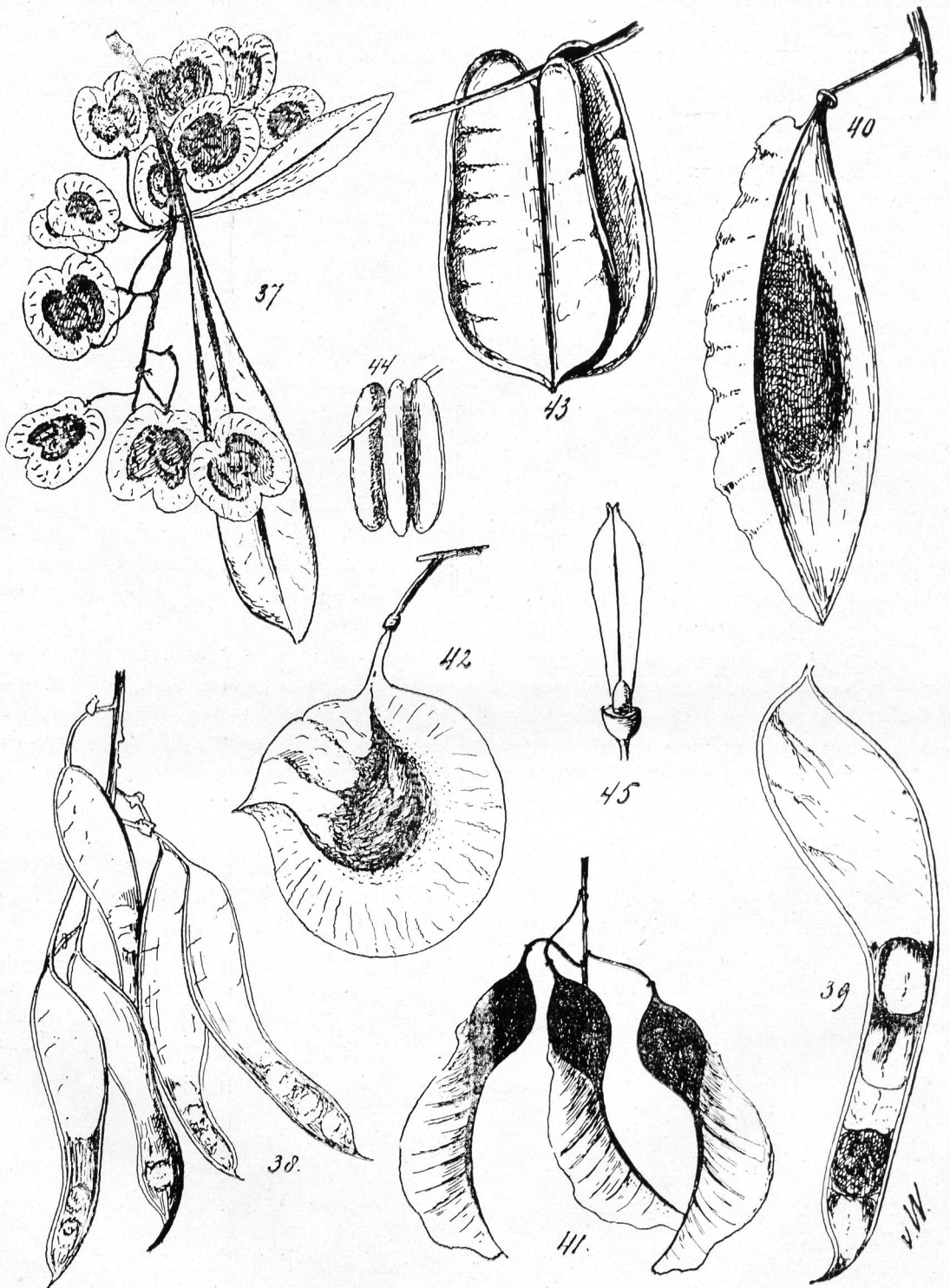
Prijs per jaar f 6.50 — Leden der N. H. V. ontvangen het Tijdschrift gratis.

EEN EN ANDER OVER
 DE VERSPREIDING VAN VRUCHTEN EN ZADEN.
 (Vervolg).

Fig. 37 vertoont ons een vruchtdragend takje van *Dodonea viscosa* (*Kajoe wesèn*, j.; *Ki tjontjorong*, s.; *Krèsèk*, j.). Het is een opgerichte heester of kleine boom, behoorende tot de familie der *Sapindaceae*, die in twee vormen voorkomt, de strandvorm is n.l. onbehaard, terwijl de in de hoogere bergstreken van Midden- en Oost-Java voorkomende vorm aanzienlijke beharing vertoont. De vliezige, samengedrukte of driezijdige doosvrucht heeft twee of drie gaafrandige, cirkelvormige vleugels, die van onder en boven diep zijn uitgerand. De plant is uitsluitend beperkt tot physiologisch droge standplaatsen en wel of tot de alpine bergstreken van Midden- en Oost-Java, of tot het door zoutrijkdom physiologisch droge strand. De *Dodonea* levert evenals *Casuarina* een hoogst merkwaardig en sterk sprekend voorbeeld van de het eerst door SCHIMPER aangetoonde botanisch-physiologische gelijksoortigheid van twee schijnbaar zoo verschillende standplaatsen als waterarme alpine bergstreken en ziltig-natte strandgronden. *)

Bij *Erythrina lithosperma* (*Dadap doeri*, m.; *Dadap minjak*, m. s.; *Dadap lèsang*, s.; *Dadap lenga*, j.) Fig. 38 en 39, wordt de vleugel gevormd door het onderste sterk afgeplatte

*) De ziltig-natte strandgronden zijn voor tal van planten z.g. *physiologisch droog*, d.w.z. niettegenstaande de grond veel water bevat, kunnen die planten dat toch niet opnemen door het sterke zoutgehalte van dien bodem.

37. Vruchtdragend takje van *Dodonaea viscosa*.
 38. " " " *Erythrina lithosperma*.
 39. Peulhelft van " id.
 40. Vrucht van *Mezoneurum pubescens*.
 41. Peulen van *Pterolobium macropterum*.

42. Peul van *Pterocarpus indica*.
 43. Vrucht van *Dioscorea daemona*.
 44. " " *Dioscorea pentaphylla*.
 45. " " *Ventilago maderaspatana*.

deel der peul, dat geen zaden bevat; het bovenste gezwollen deel is in onvolkomen kamers verdeeld en bevat 1—5 langwerpige, aan beide zijden afgeknotte, donkerbruine zaden. De vleugel is 20—24 mM., het gezwollen deel 12—14 mM. breed. De boom behoort tot de familie der *Leguminosae* en wel tot de onderfamilie der *Papilionaceae*. Zuiver wild is de plant tot nu toe alleen ten Oosten van Garoet aangetroffen. De boom laat zich door stekken gemakkelijk vermenigvuldigen en wordt dan ook buitengewoon algemeen aangeplant, vooral als schaduwboom in koffietuinen en als steunboom voor peper en sirih.

Mezoneurum pubescens (Bandil, j.; Garoeng, md.; Garoet, j.; Ki rambit, s.) Fig. 40, behoort eveneens tot de familie der *Leguminosae*, doch tot de onderfamilie der *Caesalpinaceae*. Het is een klimmende heester, die hier en daar in kreupelhout, bijzonder veel in de djati-bosschen van Rembang wordt aangetroffen. De plant draagt hangende peulen met een gevleugelden buiknaad en gekromden ondernaad. De peul is 140—150 mM. lang en met inbegrip van den $\pm$ 15 mM. breeden golvenden vleugel ongeveer 45 mM breed. De zaden zijn in het midden der peul dicht opeen gedrongen, hun aantal (zes of minder) is van buiten niet waarneembaar.

Fig. 41 geeft ons een afbeelding van de peulen van *Pterolobium macropterum*, een sterk gestekelde, hoog klimmende heester, eveneens tot de *Caesalpinaceae* behorende, die ook hier en daar in kreupelhout wordt aangetroffen. De peulen zijn kortgesteeld, eenzadig en dragen aan den top een grooten, stompen, vliezigen vleugel. De geheele peul bereikt een lengte van 50—70 mM. De eenige bekende Inlandsche naam is *Rembètè*, j. Op Madoera wordt een variëteit met spitse vruchtvleugels aangetroffen.

De peul van het bekende *Zonnehout* *) (*Angsana*, j. m. s.; *Sana*, j.; *Sana kapoer*, j.; *Sana kembang*, j.) Fig. 42 wordt door een 5—10 mM. langen steel gedragen en heeft met inbegrip van den vleugel, die het zaad aan alle kanten omgeeft, een middellijn van 45—60 mM. Ze is rond, zelden eivormig, meestal scheef en onbehaard, in het midden verdikt en verhard en met een middennerf, de vleugel is bultig-gegolfd en breedvliezig. De vruchten zijn van buiten grauwbrown, met melkwitten binnenvruchtwand.

Ongeveer 90° van haar voet verwijderd vertoont de vrucht een duidelijken snavel. De 10—40 M. hooge boom, die den wetenschappelijken naam van *Pterocarpus indica* draagt, komt in het wild vooral in Midden- en Oost-Java beneden 500 M. zeehoogte voor. In de omstreken van Batavia wordt hij vaak bij menschelijke woningen aangeplant.

De naam *Sana kembang*, j. wordt door de inlanders abusievelijk ook gegeven aan *Dalbergia latifolia* (*Sana kling*), een boom bekend om het voor meubels bij uitstek geschikt gebleken hout. Eveneens is het met den naam *Zonnehout* gesteld. Wanneer er sprake is van *Zonnehout* uit Midden- of Oost-Java, dan is dit meestal afkomstig van *Dalbergia latifolia*, is het echter in West-Java of op een eiland van den Maleischen archipel buiten Java gekapt, dan is het hoogstwaarschijnlijk van een of andere *Pterocarpus*-soort afkomstig.

Daar het hout van dezen boom duurzaam, sterk, fraai gekleurd en gevlamd en in groote afmetingen te verkrijgen is, wordt het door Inlanders en Europeanen zeer gezocht als luxe-hout, vooral voor meubels. Jammer is het, dat de volwassen boomen in vele streken van Java reeds grootendeels zijn uitgeroeid.

Fig. 43 en 44 vertoonen ons de gevleugelde vruchten van twee *Dioscorea*-soorten. De eerste, die een lengte van $\pm$ 5 cM. kan bereiken en die aan de onderzijde in een spitse punt uitloopt, is die van *Dioscorea daemona* (*Gadoeng*, *Oebi gadaeng*, s. j. vulg. m.). Deze slingerplant wordt in de lagere bergstreken van Java vrij veel aangetroffen. Ook wordt ze

*) *Zonnehout* is het verholandschte *Kajoe sãñã*.

om de eetbare knollen vaak aangeplant. De knol heeft een bedwelmende kracht, doch wordt, na vooraf in kalkwater gezuiverd te zijn, gekookt gegeten. Elders worden de knollen geschild en tot schijven gesneden, daarna minstens 24 uur in zout water geweekt, dan met zout water afgespoeld en in de zon gedroogd. De knol schijnt na deze bewerking haar bedwelmende kracht verloren te hebben.

De tweede vrucht blijft kleiner, ± 2 cM. en is van boven en onder afgerond. Het is de vrucht van *Dioscorea pentaphylla* (*Katak boenga*, j.; *Katak dewot*, j.; *Katak lawe*, j.; *Hoewi sawoet*, s.). De plant komt in West- en Midden-Java, zoowel in de vlakte als in de lagere bergstreken voor. De knollen worden, evenals die van de vorige soort gegeten. In de bladoksels worden dikwijls bulbillen *) aangetroffen. Dit zijn kleine bolletjes, welke aan bovenaardsche stengeldeelen veler planten ontstaan en reeds aan de moederplant tot een jong individu kunnen uitwassen. Zeer fraai vindt men ze aan de bloeiwijze van *Fourcroya*.

Fig. 45 geeft ons een afbeelding van de gevleugelde vrucht van *Ventilago maderaspatana*, behorende tot de familie der *Rhamnaceae*. De vrucht is hier ver onder het midden door den kelkzoom omgord. De vleugel bereikt een lengte van 40—50 mM. bij een breedte van 7—10 mM. Het is een liaan met haakvormig omgebogen takken, die hier en daar in de laagvlakte wordt aangetroffen.

(Wordt vervolgd).

v. W.

*) Bulbillen = broedknollen.

PRACHTKEVERS

(*Buprestidae*).

De Indische vertegenwoordigers van deze familie doen hun naam geen oneer aan: ze onderscheiden zich werkelijk door prachtige kleuren. Ieder, die een insectenverzameling aanlegt, geeft den prachtkevers een behoorlijk in 't oogvallend plaatsje in zijn insectendoozen, een plaatsje, dat zij waardiglijk bekleeden en waarop ze om hun schoonheid ten volle recht hebben.

Bezoekers van 's Lands Plantentuin, en vooral zij, die 's Zondags van buiten komen om hier een daagje te genieten, zien zich nog al eens exemplaren van een der soorten, *Těka-těka* genoemd, ook wel *Sumber lilen* (*Chrysochroa fulminans*) door kleine Inlanders ten verkoop aangeboden. Dat deze kevers mooi gevonden worden bewijst wel de aardige prijs, die de kleine Inlanders er voor kunnen bedingen. Ik heb wel eens een halven gulden voor één zoo'n diertje zien betalen, terwijl 't toch voor hoogstens een gobang je eigendom kan worden.

Fig. 1. We willen de *Těka-těka* wat nader bekijken. 't Is wel de meest algemeen bekende. Vaak laten dames een exemplaar in goud zetten om 't dan als broche of speld te dragen. Om hun pracht verdienen deze kevers zoo'n plaats wel, of ze 't ook verdienen om 't nut, dat ze stichten, zullen we straks zien.

Wie een *Těka-těka* machtig wil worden en 't beneden zijn waardigheid van insecten verzamelaar acht er een te koopen, zal moeten zoeken in *Kapok*- of *Leguminosen*-boomen. Ook in *Cacao*-boomen moet hij te vinden zijn. Dit laatste schijnt echter zelden voor te komen. Een flinke trap tegen zoo'n boom (pas op gebruik bij de *Kapok*-boomen bij de hartstochtelijke jacht je

Fig. 1.
Chrysochroa
fulminans
(*Těka-těka*,
Sumber lilen).